van de werkloosheidsverzekering, voorloopig niet met andere verzekeringen uitgebreid.

Ziekteverzekering.

In de Wet Talma worde ruimer plaats voor particuliere kassen gemaakt.

Werkloosheidsverzekering.

Een eventueele wettelijke regeling van de normale werkloosheidsverzekering ga o.a. uit van de volgende beginselen:

a. Zij worde bedrijfsgewijze geregeld.

b. Medezeggenschap in de geheele regeling en uitvoering der verzekering voor alle groepen, die mede betalen.

c. De onkosten worden onder de medebetalenden procentsgewijze omgeslagen (zuiver verzekeringsprincipe, geen toeslagen).

Art. 9. Het uitvoeren van werken door de overheid in eigen beheer.

De overheid voere zoo min mogelijk werken in eigen beheer uit.

Particuliere ondernemingen dienen in het algemeen bij de uitvoering van overheidswerken voor te gaan.

Het particulier initiatief tot het ondernemen van groote werken worde niet tegengewerkt.

Art. 10. Arbeidsgeschillen.

*Voor de beslechting van arbeidsgeschillen* worde geen nieuw orgaan in het leven geroepen; deze taak worde opgedragen aan de Raden van Arbeid.

Art. 11. Adviseerende colleges.

Er kome meer eenheid van adviseerende colleges op sociaal en economisch terrein.

K. D.

## ZENDING EN EVANGELISATIE.

### Ds H. DIJKSTRA. †

Ds Dijkstra is dood!

Hij zal geen brieven meer schrijven aan zijn vriend te Antiochië, maar roemt nu met hen, die het eerst „christenen" genaamd werden, den Zaligmaker der wereld in het hemelsch Jerusalem.

Ds Dijkstra dood!

Wij kunnen het ternauwernood gelooven. Hij was zoo vereend met onze zendingsactie, dat wij ons die niet denken kunnen zonder zijn bekwame leiding. Wij gevoelen ons in ons zendingswerk als verweesd.

Ds Dijkstra was een self made man. Hij had geen zendingsschool bezocht, had geen zendingsprofessor tot leermeester gehad, was niet op een of ander zendingscollege in Engeland een vlijtig discipel geweest, maar hij had alles wat hij van de zending wist (en dat was ontzaglijk veel!) door eigen studie verworven. Ik herinner mij dan ook zeer goed, hoe wijlen mijn vader, die een korten tijd zendingsonderwijs gaf aan de Theol. School, Ds Dijkstra roemde als een voorbeeld, hoe iemand, met middelmatige gaven, toch een vooraanstaande positie veroveren kan. Hij had zich met alle kracht, van God hem gegeven, op het ééne punt: de zending, geworpen, en zich, zonder op allerlei ander terrein te grasduinen en te beunhazen, 't werk der zending historisch en theoretisch eigen gemaakt.

Zonder tegenspraak gold Ds Dijkstra in onze kerken als een man van gezag. En niet alleen in onze kerken! Ook de genootschapszending gaf hem de eere, die hem toekwam, door hem o.a. in verschillende commissies van advies te benoemen, en toen voor de eerste maal op de Zendingsstudie-Conferentie de zending der Geref. Kerken in een cursus behandeld zou worden, was hij van dien cursus de leider.

Ds Dijkstra was een vriendelijk, een hartelijk man, en dat laatste dan ook in dien zin, dat hij een hart had, groot en ruim. Hij had een hart voor de zijnen, natuurlijk, voor zijn vrienden en velen meer; maar vooral was zijn hart vol van liefde voor den Naam en de zaak en het rijk van zijn God. Hij had veel, zelfs alles over voor de zaak des Heeren. Hij heeft offers voor de zending gebracht als niemand anders; honderden heeft hij jaarlijks moeten bijpassen om b.v. De Macedoniër staande te houden; de Zendingskalender was elk jaar weer opnieuw zijn werk, evenals de redactie van het Zendingsblad hoofdzakelijk voor zijn rekening kwam. En dat alles en nog veel meer, deed hij uit liefde, zonder er geld mee te verdienen; zooals wij reeds zeiden: het heeft hem veeleer geld gekost.

Wat leefde hij in de zending! Als gij hem ontmoettet, kwam vanzelf het gesprek erop; hoewel hij meer wist dan eenig ander met wien hij in aanraking kwam, liet hij er zich nooit op voorstaan; hij was de eenvoud zelf.

Lange jaren achtereen was hij voorzitter van de generale zendingsdeputaten, en vormde met Ds Breukelaar en Dr Hania, respectievelijk penningmeester en secretaris, de leiding van de zendingsactie in onze kerken. De Macedoniër was zijn troetelkind, en met name in de rubriek „Uit mijn camera" gaf hij zijn puntige en practische opmerkingen, bijna altijd raak, actueel, frisch en smakelijk. Wie het Zendingsblad las, greep allereerst naar Ds Dijkstra's brief aan „Een vriend te Antiochië", *evenals vroeger de lezers van De Bazuin naar* Ds Gispen's brief „Aan een vriend te Jerusalem".

Verschillende werken van zijn hand zagen het licht, o.a. De zending in onze Oost, twee deelen, sinds lang uitverkocht. Ook schreef hij eenige zendingsverhalen.

Ook „De Reformatie" brengt hulde aan de nagedachtenis van dezen grooten doode, die steeds krachtig ijverde voor reformatie ook in den arbeid der zending.

In vollen vrede is hij ontslapen, na getuigd te hebben met Paulus, den apostel der heidenen: „Ik heb den goeden strijd gestreden, ik heb den loop geëindigd, ik heb het geloof behouden."

J. D. WIELENGA.

### Evangelisatie en Zending.

Zusterlijk staan de woorden zending en evangelisatie sinds het verschijnen van „De Reformatie" aan het hoofd van deze rubriek. Even innig verenen hen tal van andere dagbladen, weekschriften en periodieken. Op de zendingsfeesten wordt steeds meer een onderwerp over evangelisatie in 't programma opgenomen. In het gebed vóór de predikatie bidt de gemeente Gods zegen af over den arbeid van zending en evangelisatie. In spreken en preeken worden zij in één adem genoemd, óf in ééne antipathie óf apathie (tegenzin of onverschilligheid) doodgezwegen.

Er steekt in deze samenvoeging veel meer dan in zoovele andere combinaties. Wij zijn wel genoodzaakt in onze dagen, waarin geen drukker meer in droeven druk leeft, de begrippen op rijtjes te zetten, ze te rubriceeren. In het rijk der letteren wonen ook velen onder één dak als buren op 'n trap: Letteren en Kunst — Sport en Hygiëne — Het Politieke en Sociale Leven, enz. En lang niet tusschen alle buren is het koek en ei.

De evangelisatie wil echter graag haar plekje vlak achter het begrip zending behouden. Het is voor haar een eere met de zending in onlosmakelijk verband te worden genoemd. Immers de zendingsnaam is geheiligd door bloed en tranen, hij wekt een keur van edelste herinneringen bij ons op, hij heeft ook de kerkelijke sanctie ontvangen. Dat beschermt de evangelisatie voor de hitse tongen, die haar in de rubriek „Methodisme", „Leger des Heils" etc. willen onderbrengen, om nu van andere indeelingen onder het hoofd „Nieuwerwetsch Christendom", „Bokkesprongen der Jongeren" „Verflauwing der Grenzen" enz. maar te zwijgen, die sommigen altijd gebruiken als een Toevlucht voor

## KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

XVI.

15. Aan den interpellant in het Volksblad van 21 Januari 1869. Opgenomen in De Hoop des Vaderlands van 3 Maart 1869.

Dit is het eerste opstel, waarmee Dr Kuyper zich in den schoolstrijd begaf. 't Ging destijds om wijziging der Schoolwet en van Art. 194 der Grondwet, door Groen van Prinsterer van 1862 tot 1866 in de Kamer en daarbuiten besproken, en ook door de Vereeniging voor Christelijk-Nationaal Schoolonderwijs aan de orde gesteld.

In het Volksblad, een der invloedrijkste organen tot verdediging van de Openbare School, had een inzender den tegenstanders van het Openbaar Lager Onderwijs de vraag gedaan, of het gebod der liefde aan de kinderen niet kon worden geleerd zonder den Christus.

In De Hoop des Vaderlands, het weekblad voor Christelijk-Nationaal Schoolonderwijs, dient Dr Kuyper dezen inzender nu van antwoord, door uiteen te zetten, waarom tegen de Openbare School, gelijk die thans is, te velde moet worden getrokken. Aan het slot verklaart hij, zich te schamen voor zijn tegenstander, „niet over onzen strijd tegen de schoolwet, maar over de zondige lauwheid des geloofs, die ook daarin weer openbaar werd."

De heer I. Esser was met dit opstel zóó ingenomen, dat hij in De Heraut van 16 April voorstelde, het als tractaat te laten drukken en bij duizenden te verspreiden. „Zijn er geene vermogende vriendinnen in het land, die zich daarmede zouden willen belasten? Men late dit stuk drukken door een armen drukker, en den een of anderen armen schrijver de adressen schrijven, te vinden in de naamlijsten van leden der Kamer, predikanten, onderwijzers, ambtenaren, departementen van 't Nut, pastoors enz. — Ik denk dat dit stukje van Dr Kuyper op deze wijze vermenigvuldigd, en per post verzonden, onder Gods zegen onberekenbaar veel goed zou doen, omdat er met, naar ik meen, groote juistheid en scherpzinnigheid in wordt aangetoond, dat het gebod der liefde aan de kinderen niet kan geleerd worden zonder den Christus."

16. De „Nuts"-beweging (Bijblad van de Vereeniging „Christelijke Stemmen"). Amsterdam, 1869. H. Höveker.

Bij gelegenheid van zijn 25-jarig jubileum als hoofdredacteur van De Standaard op 1 April 1897, zei Dr Kuyper, in een schitterende improvisatie, o.m. ook dit: „In apologetischen arbeid geen heil ziende, viel ik zelf aan en wierp granaat op granaat onder de tegenstanders; eerst: uw modernisme een fata morgana, toen: uw moderne leven, gelijk 't zich in liberalisme en conservatisme vertoont, gedrukt door den vloek der eenvormigheid; straks het Nut, toen nog toongevend in Nederland, bestookt vanuit de Hersteld Lutherse Kerk" (Gedenkboek 1897, bldz. 70, 71).

We vinden hier een kras staaltje van geheugenfouten bij Dr Kuyper. Immers, de chronologische volgorde, waarin bedoelde geschriften verscheenen, is precies omgekeerd als waarin hij ze opnoemde: De „Nuts"-beweging verscheen in Februari 1869; De Vloek der Eenvormigheid in April 1869, en Fata Morgana pas in 1871.

Maar wat bedoelde Dr Kuyper toen hij zei, dat hij het Nut bestookte vanuit de Hersteld Lutherse Kerk?

Een advertentie in De Heraut van 22 Januari 1869 verspreidt hieromtrent wel eenig licht. Men leest daar n.l.:

> Herst. Evang. Luth. Kerk. Openbare Bijeenkomst in het belang van het Christelijk onderwijs, op Maandag 25 Januarij 1869, des avonds ten 7 uur. Sprekers: Ds J. Posthumus Meijes Ran., Dr A. Kuyper van Utrecht, H. J. van Lummel van Utrecht, en Ds A. H. W. Brandt.

Naar het schijnt, werden zulke bijeenkomsten wel vaker in de Herst.-Ev. Luth. Kerk op den Kloveniersburgwal te Amsterdam gehouden; althans, het vorige jaar had Ds J. H. Gunning daar 'n schoolrede uitgesproken. (Zie De Hoop des Vaderlands van 10 Juni 1868.)

Voorzoover we konden nagaan, was het nu op 25 Januari 1869 de allereerste maal, dat de Utrechtsche Dr A. Kuyper te Amsterdam optrad. En dan is dus dit eerste optreden in de hoofdstad hem zóó bijgebleven, dat hij zich in 1897 nog levendig herinnerde, hoe hij dien avond in de Herst. Luth. kerk het Nut bestookt had.

De Maatschappij tot Nut van 't Algemeen had nl. 5 November 1868 aan de bestuurders der Departementen een circulaire gezonden, om deze opmerkzaam te maken op de gevaren, die de Openbare Gemengde School bedreigden. De agitatie van het Nut tot onverande handhaving van de Schoolwet van '57 was nu buitengewoon. Heel het land werd er door in beweging gebracht.

Naar aanleiding van die „Nuts"-circulaire schijnt Dr Kuyper dan ook in de Herst. Ev. Luth. Kerk gesproken te hebben. En vervolgens heeft hij het daar gesprokene blijkbaar uitgewerkt tot een brochure, die eerst als Bijblad van de Christelijke Stemmen, en later ook afzonderlijk verscheen.

In de voorrede, gedateerd Februari 1869, lezen we: „Reeds voorlang had ik bij persoonlijke kennismaking met de Maatschappij „Tot Nut van 't Algemeen" den indruk ontvangen, dat er iets valsch in haar tegenwoordige positie school. Van dien indruk, door 't jongste manifest der Maatschappij niet weinig versterkt, zocht ik mij in de volgende bladzijden rekenschap te geven. — Voor het overige aanvaard ik dankbaar den nieuwen stoot, ook door deze beweging aan de onderwijsvraagstuk gegeven. Dankbaar .... ook al leed het Bijzonder Onderwijs er voor het oogenblik schade bij. Niet aan toevallige combinatiën, niet aan het zwijgen van den tegenstander, maar alleen aan de onverwinbare kracht van het volksgeweten, vraag ik de zegepraal der zaak, die ik op het hart draag. Dat men het vraagstuk slechts niet smoore, is daarom de eenige beste, die ik aan vriend en vijand breng. Er zij bespreking der kwestie, er zij toetsing van het vraagstuk aan de diepste levensbeginselen. Wie door lichtschuwheid triomferen wil, voert den strijd niet om God."

Meesterlijk toont de schrijver dan uit de historie van het Nut aan, dat ze drie perioden heeft doorgemaakt: 1e. van de christelijk gekleurde, 2e. van de kleurlooze, en 3e. van de ontkerstende Maatschappij. Door een ongemerkte metamorphose is ze zoo geworden het orgaan der moderne partij op staatkundig en kerkelijk gebied.

De Hoop des Vaderlands, 7 April 1869, schreef van dit voortreffelijke boekje: „De hier gegeven beschouwingen over 't Nut en zijn geschiedenis verdienen de overweging van vriend en vijand; voor beiden bevatten ze zeer veel leerrijks; op de schoolquaestie zullen ze niet zonder invloed blijven; dit altijd, wordt ook op dit geschrift de liberale theorie van ignoreeren, van „dood zwijgen" niet toegepast."

Ter aanvulling van Dr Kuypers geschrift gaf Dr Schwartz in De Heraut van 2 en 16 April 1869 nog een beknopt overzicht van een artikelenreeks over het Nut, door Wormser geschreven in De Heraut van 1855.

En reeds in 1844 was Heldrings voornemen, aan Groen van Prinsterer medegedeeld, om het spoor van het Nut te verlaten, de aanleiding geweest tot de bijeenroeping der Christelijke Vrienden, zie Nederlandsche Gedachten, 2de serie, I, 1870, bldz. 288, en O. G. Heldring, Leven en Arbeid, 2de druk, 1882, bldz. 177 vv.

De Kohlbruggiaan Bernardi, in zijn Zamenspraken, uitgegeven bij J. J. H. Kemmer te Utrecht, noemde de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen: een Maatschappij tot verderf van 't Algemeen. Zie o.a. Zamenspraak nr 505.